

Global express

Gaurkotasuna ikasgelan

JJ.00.00

citius, altius, fortius...

© Gettyimages

Atleta bizkorrenek, altuenek eta indartsuenek (*citius, altius, fortius*) irabaziko dituzte sariak datozen Joko Olinpikoetan. Hala eta guztiz ere, milaka pertsona ari dira jadanik kirolari horientzat jantziak eta oinetakoak josten, eta ez dute ezertxo ere jasoko horren truke, nahiz eta denbora gehiago, bizkorrago eta merkeago lan egin (*longius, citius, parvius*).

Global express honek kirolaren negozioaren atzean dagoena deskubritzera gonbidatuko gaitu eta, bereziki, aztertzea zergatik ari den ehungintzako milioika pertsona oso egoera txarrean lan egiten.

- Lehiaketa modernoetako jainko berriak
- Joko Olinpikoekin dirua irabaztea
- Negozio eredu berria
- Gehiago gutxiagoren truke
- Lan duina negoziatzen
- Lan eskubideak globalizatu

aurkibidea

Lehiaketa modernoetako jainko berriak

Kirolerako produktu gehien saltzen duten enpresei ere dominarik eman beharko bagenie, seguruenik Nike, Adidas, Reebok, Fila, Puma, ASICS eta Mizuno igoko lirakeke podiumera. Konpaini hauek lidergoa daukate 2002 urtean bakarrik, 58.000 milioi dolar eman zuen merkatuan.

Ordea, ehungintza enpresa horien irabaziaz ez lirakeke horren izugarri, beren marketing estrategiak birbideratu izan ez balituzte. Lehen, eginkizun zehatz baterako produktu bereziak saltzen zituzten eta erosle jakin batzuentzat; orain, modako artikulutzat aurkezten dituzte publiko zabalagoarentzat, horrek kontsumitzaile

kopurua handitu duelarik, erosle gazteek osatutakoa, batez ere.

Zurrunbilo honen barruan, kirolerako ekipamenduen enpresak, produktuak prezio konkurrentetan eskaintzeko borrokan ari dira, modaren arabera eta kalitatezkoak, akziodunek irabazirik handiena eskuratzen dutelarik aldi berean. Horretan daukate Olinpiadek oso garrantzizko rola erosleak erakarri eta fideltzeko. Aipatu gertakaria abangoardiako produktuak atera eta ikusgarritasun handiena lortzeko publizitate kanpaina masiboak bultzatzeko primerako eskenatokia da.

Joko Olinpikoekin dirua irabaztea

80ko hamarkadaren hasieratik, enpresek kirolari ematen dioten babesak Joko Olinpikoen ezaugarri bilakatu da. Ekintza filantropiko legez hasi zena, gaur negozio onuragarri dugu. Olinpiada modernoetako jainko berriek milioika dolar erabiliko dute publizitate eta marka irudirako, gertakari honek, haien izena kirol garaipen eta ideal olinpikora lotuz, merkatu berriak zabalduko dizkiela jakinik.

Joko Olinpikoetako web gune ofizialean argitaratutako informazioaren arabera, aurtengo abenduan, babesleengandik jasotako diru kopurua 648 milioi dolarera helduko da. Baina babesak espezietan ere ematen da. Adibidez, Adidas izango da Atenas 2004ko "Sport Clothing for Uniform" delakoaren babesle ofiziala eta Reebok jantziko du, besteak beste, Espainiako Atletismo Federakunde Errealak datozen Joko Olinpikoetan.

Kirolerako produktuen enpresek dirutza handia inbertitzen dute, aurretik, hori bai, aterako duten etekina milioika dolaretan kalkulatu. Nikek 1.028 milioi dolar erabili zuen 2002an,

gehienak babesean eta kirolariei laguntzeko kontratuetan. Beste handietako batek, Adidas, 161 milioi dolar erabili zuen David Beckham futbolaria bizitza guztian zehar babesteko.

Halatan, babesak ez da Olinpiadetan dirua irabazteko modu bakarra. Mugimenduak, Nazioarteko Olinpiar Batzordea (COI), Olinpiar Batzorde Nazionalak (CON) eta Batzorde Antolatzaileen (COJ) bitartez, lizentziak eskaintzen dizkie enpresei olinpiadetako "souvenirrak" ekoiztu eta saltzeko, txanoak, jertseak eta kamisetak, esaterako. "Royaltien" truke, enpresek olinpiar ikurra beren produktuetan erabiltzeko eskubidea daukate. "Olinpiadetan Garbi Jokatu" nazioarteko kanpainako txostenaren arabera (CC.OO., UGT, Setem e Intermon Oxfam) "royaltien" ordainketak 66 milioi dolareko irabaziaz sortuko ditu Atenas 2004ko Jokoetan.

Frogatutako adibiderik bilatuz gero, kanadar Roots enpresak 25 milioi dolar baino gehiago irabazi zuen talde olinpikoen jantzien kopiak saltzen 2002an, Salt Lakeko Neguko Jokoak izandako bi asteetan zehar.

Negozio eredu berria

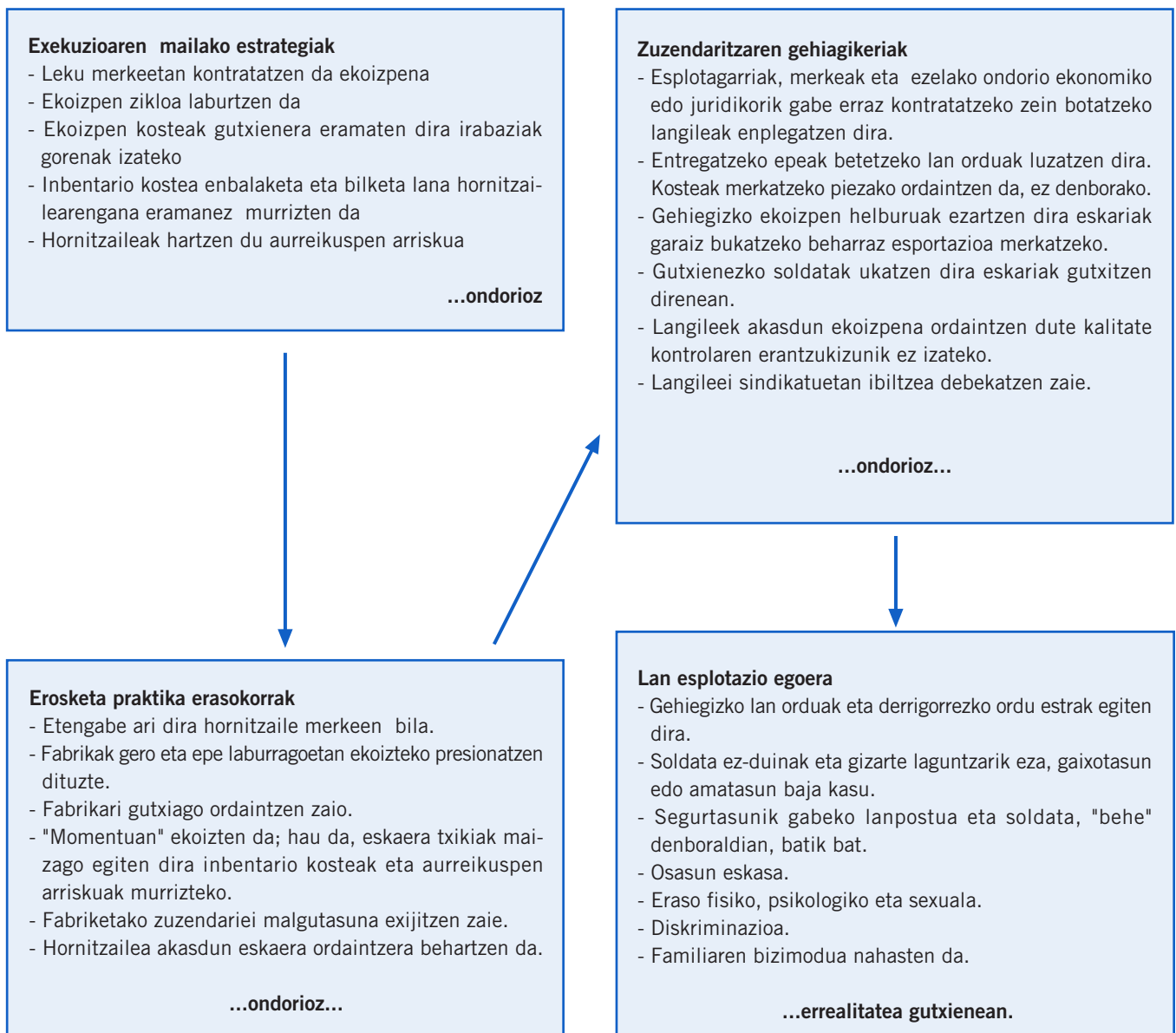
Globalizazioa garapenerako indar handia izan liteke, lanpostu duin eta formal berrien sortzailea, milioika pertsonari pobreziatik irteteko lagungarri, bizibidea hobetu eta familien etorkizuna ziurtatuz. Aitzitik, errealitateak milaka pertsona aurkezten digu, enplegua izan arren, globalizazioak emandako etekinetan parte hartzeko aukera sistematikoki ukatuta daukatenak.

Garai batean, enpresak gizarte kohesiorako lotune ziren, langile erkidegoek osatuta eta inguruaren garapena bultzatzen zuten beraien garapen eta hazkuntzarako behar zutelako. Langileek epe luzerako harremana zuten enpresekin (bizitza guztirako batzuetan), eta beren familia eta giza ingurua erkidego iraunkor jakin bati lotuta zegoen, "beren" enpresari.

Azken urteotan, konkurrentzia izan da nagusi merkatal harremanetan, ehungintza eredu ona delarik. Izen handiko markek eta moda kateek ez daukate mugarik eta gero eta etekin handiagoa atera nahi dute kosteak murriztuz. "Gehiago gutxiagoren truke" leloa betetzeko, prozesuan lan esku gehien daukan zatia kanpora daramate. Hau da, jantziak ebaki, egin eta bukatu Bulgaria, Kanboia, Txina, Indonesia, Tailandia edo Turkia bezalako herrialdeetan egiten da, lan eskua merkeagoa den herrietan.

Nola irabazi dirua merkatu konkurrentean? Joera berria prezioak murrizteko etengabeko presioan oinarrituta dago, entrega arin eta moldagarriak eta ekoizpen prozesuen kokapenik eza. Ekoizpena merkatzeko nahi hori hain da handia ezen kirol jantzien enpresa bat herri eta fabrikatzailez aldatu zen beste leku batean produktu hori bera piezako 0,40 dolare merkeago eskaini ziotelako ¹. Horrela jantzi eta oinetakoen industria barruko gehienei segurtasun eza eta zaurgarritasuna besterik ematen ez dien negozio eredu bilakatu da, eta aberastasuna bakar batzuei baino ez.

Kirolerako gaien enpresen funtzionamenduaren eta langileen egoera txarraren arteko harremana

¹ Niken hornitzaile baten testigantza. "Juega limpio en las olimpiadas" txostena. CCOO, UGT, Setem eta Intermon Oxfam, 2004.

Azken bi hamarkadetan zehar, korporazio indartsuen eskubideak oso handitu eta indartu dira. Munduko Merkataritza Erakundearen (OMC) bitartez eta erregioen arteko zein bi lurraldeen arteko akordioen bidez, enpresek babes handiagoa lortu izan dute, herri pobreetako gobernuak –diru sarrerak esportazio bidez lortzen dituztenak– eskuak eta oinak lotuta daudelarik. Azken hauek, kanpoko inbertsioak erakartzeko nahiaz, langileen eskubideak zapaltzen dituzte lan esku merkeagoa eta malguagoa

eskaini ahal izateko.

Enpresa hauen hornitze katea gero eta luzeagoa da eta azken zatian daudenak dira txarrena hartzen dutenak: fabriketako zuzendariak langileak luzaroago, azkarrago eta merkeago lan egitera behartzen dituzte. Fabrika zuzendari hauek entregarako epe motzak, eskaeren gorabeherak eta banakako koste merkeak onartzen dituzte, marka mundialen produkzio katearen atala izaten jarraitu ahal izateko.

Gehiago gutxiagoren truke

Joko Olinpikoek hasieratik bultzatu izan dituzten justizia, elkartasun, kideetasun idealak eta balore etikoak ez dira inolaz ere agertzen kirolariek erabili eta mundu osoko erakusleihoak beteko dituzten jantzi eta oinetakoen ekoizpenean parte hartzen duen milioika pertsonaren lan egoeran. Alderantziz oso. Askotan ez dira betetzen Lanaren Nazioarteko Erakundeak (OIT) ezarritako arauak, ez dira oinarritzko giza eskubideak errespetatzen eta soldatak ez dira familien oinarritzko beharrak betetzeko adinakoak.

Merkataritzaren liberalizazioaren azken 20 urteetan, milioika lanpostu sortu da enpresak produkzioa azpikontratatzearen bidez, koste murriztak eta lan esku moldagarria eskatzen duten ekoizpen kate globaletan. Ondorioz, milioika langilek presio jasanezina bizi du, lan segurtasunik ezean etengabe. Ez dute soldata duinik jasotzen eta oso egoera txarrean egiten dute lan, ez daukate eskubideak defendatzeko sindikaturik sortzeko eskubiderik, ordaindu gabeko ordu estrak pilatzen dituzte eta 16 lan ordu bete behar dute egunero, astean sei egunez.

Egoera honetan harrapatuta dagoen biztanleria emakume gazteek osatzen dute, batez ere, etorkinak, askotan. Kenyan, fabriketako lan eskuaren %75 emakumeak dira, Sri Lankan, %85 eta Kanboian, %90, 18-25 urte bitarteko bost emakumetik bat ehungintzan ari delarik.²

Sistemak krudelkeriaz jokatu du gizarteko talderik zaugarriene-takoarekin: emakume gazteak. Askotan, merkataritzaren onura jasotzen duten sektoreetan sortutako lanpostuak izaten dira alternatibarik onena, soldatari dagokionez, behintzat. Eta baina lan horiek hobekuntza marjinala besterik eskaini ez arren pobrezia larriko bizimodua dutenei, askok baldintza horiek onartuko dituzte nahiago dutelako soldata eskaseko lan txarra,

ezer ez izan baino. Bangladeshen, multinazional batentzat arropa josten lan egiten duen emakume batek –etxean edo fabrian– hango enpresa batean irabaziko lukeena baino gehiago eskuratzen du, baina horrek ez du ezer esan nahi, gehienek ez daukate gaixotasun edo amatasun baxarik, gutxi dauka osasun aseguru edo langabeziarako eta, are gutxiago, etorkizunerako aurrezteko aukerarik.

Mara horietako bat da. 25 urteko emakume gazte kanboiarra da, Adidas markarako ehungintzan diharduena. Marak etxetik urrun egiten du lan, sei neba-arreba eta aitari ematen die jaten, hileko 65 dolar irabazten du eta oso-osorik bizirauteko darabil. "Gure nagusiak azkarrago lan egiteko esaten digu, ondo josteko eta ezarritako helburuak betetzeko. Nire helburua orduko 120 fraka jostea da. Horren truke 1,25tik 1,50ra dolar eskuratzen dut". Egunaren azkenerako 960 fraka josi ez badu, ordu estrak egingo ditu eta komunera joateko ere ez da mugitzen hileko saria ken ez diezaioten.

© Fernando Morales, Intermón Oxfam

² "Más por menos. El trabajo precario en las cadenas de producción globalizadas." Oxfam Internacional, 2004.

OLINPIADETARAKO izerditan

I fabrian, Joko Olinpikoetako ikurra daraman kirolerako arropa eta oinetakoak ekoizten dira, langileek (2003ko urriko elkarriketan) honako egoeran lan egiten dutela azaldu zuten:

- Esportaziorako epeak bete behar direnean, 17 orduko txandak betetzera behartzen dira langileak, sei egunez jarraian. Langileak lur jota daude. Haurdun dagoen emakume askok umea galtzen du amaiera gabeko lan orduak direla eta.

- Lan eskuaren lauren bat (2.000 langile) aldi baterako kontratatuta dago. Mugagabeki kontratatuta dauden langileen hileko soldata estandarren erdia jasotzen dute eta ordaindu gabeko ordu estrak betetzera derrigortzen dituzte, ez badute lan ordu normaletan ekoizpen helburua betetzen.

- Sindikatueta dabilzanak erasoak eta irainak jasaten dituzte.

- Emakume langileek, batez ere behin behinekoak, eraso sexualak sufritzen dituzte.

- Langileak hitzez erasotzen dituzte: "Txakur esaten digute eta hiltzeko".

- Langileek ez dute gizarte segurantzako ezelako laguntzarik jasotzen.

"Juega limpio en las olimpiadas" txostena. CC.OO. , UGT, Setem, Intermon Oxfam, 2004.

Lan duina negoziatzen

"...Langileen eskubideak defendatzea zein inportantea den ulertu nuen. Langileak arazorik badu, ez ditu bere eskubideak ezagutzen. Sindikatuak aholkua eman eta konpontzen lagun diezaioke." Prem, Tailandiako ehungintza fabrika bateko batzorde sindikaleko kidea.

Sindikatuak osasunetik hasi eta soldata zein lan orduen ziurtasuneraino doazen arloetan ordezkatzeko dituzte langileak. Akordioak nagusiarekin edo fabrikaren jabearekin eginiko "negoziaketa kolektibo" formalen bidez lortzen dira. Horrela, behar ez bezala kanporatu dituzten langileak, adibidez, edo eraso sexuala jasan izan dutenek defentsarako organismoa daukate. Horrez gain, sindikatuak gobernuak eta nazioarteko erakundeak presionatzeko tresna dira, langileen ardurako gaiek herrietako nahiz munduko erabaki politikoetan lekua izan dezaten.

Zaurgarritasun eta eskasia egoeran, sindikatueta parte hartzeko askatasuna ezinbestekoa da langileek egoera hobetu dezaten. Baina kirol ehungintzan justiziarako bide horrek arazoa izaten

jarraitzen du. Sindikatuak traba legal edo praktiko handiei egin behar diete aurre garapen bideko herri askotan, eta langileek ez daukate dirurik kuotak ordaintzeko, zigorren beldur dira, zerrenda beltz baten sartuko dituztelako, kanporatuko dituztelako edo, beste gabe, debekatuta daukate sindikatueta antolatzea.

Turkian Lotto eta Pumarentzat jantziak egiten dituzten fabriketako batean, Rana izeneko 22 urteko neska batek hauxe dio: "Alboko fabrikako langileak greban zeudenean gure nagusiak esan zigun : "ikusiko duzue, guztiak lan gabe geratuko dira. Ez ezazue horrelako hutsik egin. Osterantzean, ondorio berbera jasan beharko duzue".

Badira arauak aldatu dituztenak, sindikatu eta GKEen elkarte nazional berriak eratuz. Sri Lankan, adibidez. Han, orain gutxi, Labour Core Group deritzon taldean batu dira ehungintzako emakume langileen arazo larrienei buruzko kanpainan lan egiteko. Laguntza kolektiboa behar duen milaka pertsonarentzat itxaropen bidea.

Nork du egoera honen erantzukizuna? Hornitzaile eta kontratatzaileek, langileak duintasunez tratatu, bidezko lan egoera izan eta giro osasungarri eta seguruan lan egiteko bermearen erantzukizun morala eta legala daukate. "Kirolerako gaien enpresen funtzionamenduaren eta langileen egoera txarraren arteko harremana" eskeman ikusi dugunez, hornitzaileak ekoizpen katearen ia azken muturrean daude eta "lan gehiago, azkarrago eta merkeago" mandatua goragotik dator.

- Globalizazioaren dinamika eta merkatal konkurrentziak milaka pertsona merkataritza zuzenaren arauak apurtzera bultzatzen dute. Gobernuak –esportazioetan oinarritutako hazkunde ekonomikoaren bila eta Nazioarteko Moneta Fondoaren eta Banku Mundialaren laguntza- politika laborala egokitu (malgutu) egin dute ekoizpen konpainia globalen eskaerei erantzuteko.
- Enpresek Giza Erantzukizun Korporatiboaren kontzeptua merkatal praktikei buruzko salaketatik urruntzeko modutzat hartu dute. Kontzeptu berri hau, enpresak jokabide etikoa ezartzea, gizartearekiko konpromiso libre eta aktiboan datza, gizartea bera erkidego demokratiko, euskarri eta solidario legez eraikitzen laguntzeko. Giza Erantzukizuna ez da enpresen eginkizunera mugatzen, osatzen duten sarean nola kokatzen diren eta zer jokabide duten azaltzen du. Enpresek harreman guztietarako darabiltzan balore eta irizpideetan agertzen da.

Enpresa batzuetan "jokabide kodeak" idatzi dituzte, sindikatuak antolatu dira, inspeizioak eta auditoriak onartu dira. Baina, dossier honetan azaldu lege, enpresa guztiek ez dute martxan jartzen. Eta etika arloko arduradunek ezartzen dituztenean, erosketa eta salmenta arlokoek presioa egiten dute banakako prezio merkeagoak denbora laburrarekin lortzeko, giza zuzentasuna lortzeko ahalegina bertan behera geratuz.

- Bere aldetik, Nazioarteko Olinpiar Batzordea, jokoaren arauak erabaki eta aldatzeko boterea izateaz gain, marka olinpiko guztian eskubideen jabe ere badena, atleten jantziak eta souvenir gisako arropa eta oinetakoak esplotazio bidez egin dituzten enprekin tratuan dabil.
- Hiritargoak bere esku dauka langileekin garbi jokatzeko exijitzea, nazioarteko kanpainetako ekintzen bidez edota langileen eskubideak defendatzen dituzten erakundeekin bitartez. Gainera, erosten eta janitzen ditugun kirol soinekoak zeintzuk baldintzapetan egin diren jakiteko ardura har dezakegu, kirolaren atzean zer dagoen jakin. Aldakuntzak ez dira berez etorriko, enpresei kostea merkatu eta irabazia handitzen duen sistemari eustea komeni zaie... geu gara ardurazko kontsumorako bidean aldakuntzak bultzatzen dituzte.

Gehiago jakiteko...

Gehiago jakiteko...

Liburuak

Los objetivos de desarrollo del Milenio: un pacto entre las naciones para eliminar la pobreza.

Giza Garapenari buruzko Txostena 2002
PNUD, 2003.

“Juega limpio en las olimpiadas” txostena

Oxfam Internacional, 2004.
(www.IntermonOxfam.org)

“Más por menos” txostena

Intermon Oxfam, 2004
(www.IntermonOxfam.org)

Web orriak:

- Joko Olinpikoen historia

http://eu.wikipedia.org/wiki/Joko_Olinpikoak

- Finantzazioaren munduko atlasa

www.realinstitutoelcano.org/analisis/360.asp

- Dokumentu ofizialak

www.olympic.org/uk/utilities/reports/index_uk.asp

- Babesleak - Bazkideak

www.gestiopolis.com/recursos/documentos/fulldocs/mar/elcosp.htm

www.elimparcial.com/edicionenlinea/notas/Deportes/20030711/60037.asp

- Ikur olinpikoak

www.elalmanaque.com/deportes/juegos_olimpicos/

- Ingurumena eta Joko Olinpikoak

www.tierramerica.net/2002/0217/grandesplumas.shtml

- Dopina

www.csd.mec.es/csd/salud-ca

- "Arropa Garbia" kanpaina (Hegoaldeko herrialdeetako lan-esplotazioa)

www.ropalimpia.org

- Intermon Oxfam-en ikerketak

www.intermonoxfam.org/page.asp?id=1110

www.intermonoxfam.org/cms/HTML/espanol/1143/JJ00.pdf

- "Joka ezazu garbi" kanpaina

<http://juegalimpio2008.blogspot.com/>

Sar zaitez gure web-gunean
eta behera kargatu
¡¡Global Express!!

www.IntermonOxfam.org/educar/global

Global express-ek galderak eragin eta sortu nahi ditu gure eskoletako ikasleen artean, komunikabideetan esaten dutenaz. Errealitatearen ikuspegi kritikoa sustatu nahi dugu, ikasleek munduaren egoera, bereziki, garapen bidean dagoen munduaren egoera ulertzeko aukera izan dezaten.

Global express ondoko talde hauen ekimena da: Centrum voor Mondiaal Onderwijs (Holanda), Curriculum Development Unit (Irlanda), Centro Educazione Mondialità (Italia) eta Intermon Oxfam (Espainia).

